

Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΟΡΙΣΜΕΜΟΥ ΣΤΥΛ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

(Ο Κούρτ Βέστφαλ, σύγχρονος Γερμανός μουσικολόγος, κριτικός τών «Welt» και τών «Kuriers» γεννήθηκε στις 9 Οκτωβρίου 1904 στο Μπούμπλις της Πομερανίας, έφαιτσε εις τήν Ἀνωτάτην μουσικὴν σχολὴν καὶ τήν Μουσικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου καὶ ἐποούδαε μουσικὴν γενικῶς καὶ σχολικὴν μουσικὴν, καθὼς καὶ μουσικολογίαν μὲ διδασκάλους τὸν Schering καὶ τὸν Moser. Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τοῦ 1933 ἔγινε τὸ 1938 μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τοῦ Βερολίνου γιὰ τὰ μουσικὰ ζητήματα, Ἐγραψε: «Ἐννοια τῆς μουσικῆς φόρμας», «Μαθήματα μουσικῆς φόρμας», καὶ ἐπιμελήθη τὴν ἔκδοσιν τὸν ἔργων τοῦ Φινκ (ἔργασια, πὺ κατὰστράφηκε στὰ 1945). Ἀπὸ τοῦ 1945 διετέλεσε μουσικοκριτικὸς σὲ διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες.

Σ.Τ.Μ.

Ἀπὸ κομμιὰ μας ἔρευνα, πὺ προσπαθεῖ νὰ διαφωτίσῃ τὴ σημερινὴ μας πνευματικὴ κίνησι δὲν λείπει μιὰ ματιὰ πλάγια, γεμάτη ζήλεια, πρὸς τίς ἐποχὰς ἐκεῖνες, ὅπου κυριαρχοῦσε μιὰ βωσικὴ ἰδέα, ἀπὸ τὴν ὅποιον ἀντλοῦσαν ὑποχρεωτικὰ καὶ οἱ καλλιτέχνες τίς δικῆς τους ἰδέας γιὰ τὸ ἔργον τους. Πάντα ἀκούεται τὸ ἴδιο παράπονον γιὰ μιὰ ἔλλειψι τοῦ συνδειτικοῦ οὗτο κρικοῦ στὴν ἐποχὰ μας καὶ κάθε μας δημιουργικὴ ἀδυναμία, ὅλῃ ἡ κρίσις, πὺ παρατηρεῖται στὸ πειθὸν αὐτὸ ἀποδοῖνται μόνον σ' αὐτὴν. Τὸ ἐστὼς πὺ στὸν 16ον, ὅπως καὶ στὸν 18ον αἰῶνα ἦταν κἄπως ἀπαράιτητο, σήμερα θεωρεῖται κτὴ προαιρετικὸ, πὺ ἀφίνεται στὴν προσωπικὴ ἐκλογὴ τοῦ καθενὸς. Τὸ στὸλ δηλαδὴ μὲροῖ νῦνε ἀρχαῖκό, ἡ νεοκλασσικιστικὸ, «ᾠδοκατονικό» μεταἰμπροσιστοιστικὸ, ἡ ὀτιδήποτε ἄλλο. Καὶ ὅμως Ἴ Πρέπει νὰ ἐξετάσουμε: Ἐνε ταῦτα αὐτὴ ἡ ἀφθονία, πὺ χωρὶς ἀμφιβολία στὴν ἱστορία τῆς τέχνης ἔμπορε νὰ χαρακτηρισθῆ νεοτεραισμός, ἀδυναμία μόνον ἡ καὶ δυνάμεις ἀπὸδεξις; Ἀν ζητήσουμε ἀπὸ τὴ νέα μουσικὴ καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴ σημερινὴ καλλιέργεια τῆς μουσικῆς μιὰ ἀπόλυτη ἐνότητια, δὲν εἶνε τὸ ἴδιο σὺν νὰ τὴν ἰσπογυμνῶμε ἀπὸ δ,τι καλύτερο ἔχει: ἀπὸ τὴν πολυμορφία τῆς;

Ἐπιμασε κληρονομιἶ Ἰ αὐτὸ ἔλιαν τὸ περῶμαῖο μας. Στὰ χῆρια μας περιῆλθε ἔνε κεφάλαιον πνευματικῆς ἀναπτύξεως πὺ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἦταν μεγάλο. Καὶ πὺ γίνονταν ὀλοῖνα μεγαλύτερο. Ἀντικρῶ σ' αὐτὸ βρισκόμαστε στὴν ἴδια μοίρα μὲ τὸν κολμβητή, πὺ εἶνε ὕποχρεωμένος ν' ἀντεπεξέλιθη στὴν ἀντίτασση τῆ δημιουργοῦμενῃ ἀπὸ τοὺς δγκους τοῦ νεροῦ, πὺ κάθε τόσο ὄρμωσεν κατ' ἐπάνω του. Ὅτι αὐτὸ εἶνε γεγονος δὲν συζητεῖται καὶ οὐτε ὄφειλε ν' ἀρχίσουμε τίς κλάσεις γιὰ τὴ μοίρα μας ὀφθεῖ. Ἐνε καλύτερο νὰ πάρουμε τὰ πράγματα ὅπως ἔρχονται καὶ νὰ δοῦμε ποιὸς εἶνε ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ τὰ βγάλουμε πέρα μαζὺ τους. Σχετικὰ μὲ τὰ ὄφελήματα ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὰ μειονεκτικὰ τῆς γιὰ τὴ ζωῆ, ἔχουν γίνε πολλές σκέψεις καὶ ἔχουν γραφῆ πολλά ἐδῶ καὶ ὀδύνα χρόνια. Τὸ ὄλικο, πὺ ἔχει οὐσωρευθῆ στὸν τομέα αὐτὸν ἔχει καντανθῆσι ἔνε πρόβλημα, παρόμοιο μὲ τὴ διαρκὸς ἀδένανουσα πύκνωσι τοῦ πληθωμοῦ τῆς γῆς. Στὴν ἐρώτησι δηλαδὴ πῶς θα ἐξευρεθῆ

ἡ ἀπ'ιτοῦμενῃ τροφῇ γιὰ τὰ δύο δισεκατομῦρια ἀνθρώπων ὀφάνεται ἀντίετασση καὶ ἡ ἄλλη: «Μὲ τι τρόπο θὰ ἐπιεργασθοῦμε γι' αὐτοὺς τὸν ὕπερκοιτὴ πνευματικὴ τροφῇ, πὺ ὀπάρχει. Βρισκόμαστε στὴ θέσι ἑνὸς ἀνθρώπου, πὺ οἱ ἀποθήκες του εἶνε ἤδη ὑπερπλήρεις καὶ πὺ πρέπει νὰ ἐξέρῃ χῶρον γιὰ τὴν παραγωγή, πὺ ὀλοῖνα μεγαλώνει.

Ὁ 19ος αἰὼν βρέθηκε, λόγφ αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἀπὸ τίς ἀρχῆς τοῦ ἀκόμη σ' ἔνα εἶδος μέθης ἀπὸ τὴν ἀφθονία τὸν ὅσον βρέθηκαν στὴν κατοχῇ του. Ὁ Βακερνόντερ, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τὸν ἀρχῶν τοῦ ρωμαντισμοῦ, ὀλοθανὸν τὸν ἑαυτοῦ τοῦ σὺν ἑναν ἄνθρωπο, ἀνερασομένον πᾶνω σ' ἔνα ψηλὸ βουνό, πὺ βλέπει γύρω του ἀπλωμένη τὴν ἀφθονία τὸν ἀγαθῶν τῆς γῆς του, καὶ χαιρεται τὴ ζωῆ πὺ τοῦτεχε σὲ μιὰν ὀπέρπλοτυ σὲ πρῶτοια περίοδο. Ἡ δύνωσις τοῦ γιὰ τὸ βίω γενικὰ καὶ γιὰ τίς δημιουργίεις του, μὲ τὴν ἐπίγνωσι αὐτῆ ἐμεγάλοσε. Μὲ τὴν ἴδια ἐπίγνωσι ἡ δικὴ μας δύνωσις πὸρῆλσε. Ἡ πληρωμὴ μᾶς ὀφώπλισε καὶ δὲν μᾶς ἄφισε ἔνε συγκεκριμένο σημεῖο ἐκκινήσεως. Τῆς ποροδοθήκαμε ἄνευ ὄρων. Ἡ πεποῖθσις μας γιὰ τὸ πολὺπυχο τὸν ἱστορικῶν μας κεκλήμων ἔχει κατὰ κάποιον τρόπον συνθλιψῆ δλη μας τὴ μουσικὴ δημιουργικότητια. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν ἔνα ὀρισμένο στὸλ καὶ ἀνεχόμεθα διάφορα, πράγμα, πὺ μᾶς κἄνει διαρκὸς καὶ κατ' ἐπανάληψιν νὰ ὀλοθανόμεθα τὴν ἔλλειψι μιᾶς κυριαρχοῦσις κινής ἰδέας, πὺ νὰ μᾶς συνδέει καὶ τὴν ἀποζητοῦμε. (Ἄλλὰ δτὰν τὴν καλοῦμε τὸ περισσότερο πὺ ἐπιτυχοῖμε εἶνε νῆρθον κἄποιες δικτατοριες). Γι' αὐτὸ δὲν ἔχομε καὶ ἄνιοιο ἀκρατήριον πιά, παρὰ, ὅπως διαπιστώθηκε μὲ παράπονον ἀπὸ τοὺς μουσικοσολογίους, μόνον ἀθροισματα, σύνολα ἀκροάτων, σύνολα φιλων τῆς μουσικῆς, ἡ τῆς τραγοῦδιου, ἡ τοῦ ᾠδοκατονικοῦ ἡ παρόμοιων ἄλλων ἀλφῶσεων. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν πρέπει αὐτὸ νὰ θεωρηθῆ μειονέκτιμα; Ἐνε σίς πνευματικῆς δημιουργίεις τὸ πολὺπυχο χειρότερο ἀπὸ τὸ ἔναιο; Θὰ δεχθοῦμε πῶς ἡ πνευματικὴ μας ζωῆ ἔπαυσε πᾶ νὰ εἶνε ἔνα μεγάλο πλατὸ ποτάμι, πὺ δέχεται τὰ νερὰ κάθε μικρῆς πηγούλας καὶ ἔνε ἔνα ἀθροισμα ἀπὸ μικροσκοπικὰ ποταμῆκια, ἀπὸ ρυάκια, πὺ ὡς τὸ τέλος τους μένον στενὲς ρηχῆς ρεματιές. Κάθε δύνωσις πὺ ἀναφέρεται στὴν ἱστορία, κάθε τί, πὺ ὀπῆρε δηλαδὴ ἄλλοτε δύνωσις, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχη χάσει τὸ ἀπόλυτο κῆρος τῆς ὡς δυνάμεις πὺ ἐπιβόλλωνται ἄλλοτε γενικῶς καὶ στὴν ὀλοτήτια, διατηρεῖται σ' αὐτῆς ἔστω καὶ μὲ τὸν τύπο μιᾶς στενῆς πιά ἐκβολῆς. Ἐτοι ἡ μιὰ συγκεντρῶνε μερικῆς χιλιάδες ἀνθρώπων, ἡ ἄλλη μερικῆς δεκάδες χιλιάδων, πὺ καὶ σήμερα ζοῦν ὀπο τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὀποκειοτικὴ ἐξουσία αὐτῆς ἡ ἐκείνης τῆς ἰδέας, αὐτῆς ἡ ἀνε.νῆς τῆς ἐπέφσεως. Μπορε αὐτὸ νὰ χαρακτηρισθῆ σὺν ζωῆ κἄπως μίσηρ, σὺν ἔνα εἶδος ἀνταυκλασεως ζωῆς, ὡς τόσο κι' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκπληρόνον κἄποιον προσημοῦ; τὸν διατηρηθὸ καὶ φύλακος δυνάμεις, πὺ ἐπαίξαν ἔνε ρόλο στὴν ἱστορία καὶ ἱσως πρόκειται νὰ παῖξον ἀργότερα καὶ πάλι.

Τὸ πλείστον τὸν πνευματικῶν ἀνθρώπων σήμερα,

πού κάθε θεωρία γίνεται από διασταύρωση Ιστορικών πιά δυνάμεων, ζούν μια ζωή διπλή τουλάχιστον. Στό παρόν και στην εποχή που κυριαρχούσε η βασική ιδέα της έκλογής τους. 'Ο καθένας ζητά τό πρότυπο, πού θ' ακολουθήσει σε μιάν άλλη εποχή του παρελθόντος. Αυτό τό φαινόμενο προκαλεί τό πολύπτυχο τού χαρακτηρισίης τή σημερινή μουσική ζωή. 'Υπάρχουν σόλοια άνθρωπων, πού είνε άφωτισμένοι στή μουσική τού μαρκού και στην σύγχρονη πού έμπνέεται άπ' αύτην. Μπορώ μάλιστα νά πώ, πός άκριβώς σήμερα ή μουσική μαρκού συγκεντρώνει πλήθη φιλομούσων και τούς συνδέει σφικτά μεταξύ τους, σφικτότερα τσας άπό όσο ήσαν οι σύγχρονοι τού Κορέλλι, τού Μπάχ και τού Τέλεμαν. Γι' αύτους τούς σημερινούς φίλους τής μουσικής Μπαρό ή μουσική τού Βέρντι είνε «επιλόαιο, κοινότυπο κουδούνισμα», τού Βάγκνερ «ίνυπόφορος στόμος». 'Ακόμα και ο Μπετόβεν και ο Σούμπερτ κατά βάθος τούς είνε ξένοι τόποι, πού έπισκέπτονται βέβαια κάποτε γιατί δέν μπορούν ν' άρνηθούν τίς γενικά άναγνωρισμένες όμορφίες τους, όλλά πού βιάζονται πάλι νά έγκαταλείψουν γιά νά γυρίσουν στόν τόπο τους, πού γι' αύτους είνε ή μουσική μαρκού, ή πρόσλαστική. Πολλές φορές μού δόθηκε ή ευκαιρία νά θαυμάσω πόσο γενρά στέκουν οι άνθρωποι αύτό τού έδαφός τής έκλογής τους και πόσο βεβαία έχουν ριζώσει σ' αύτό. Είναι όμως αύτό ένα θάυμα άδυναμίας ή δυνάμεως;

Τό ίδιο γίνεται και μέ τούς φίλους τής μουσικής πού στρέφονται πρós τή μουσική τού ίδιου αιδώνος και μάλιστα τών άρχών του. Καί τά δύο αύτά σόλοια συμπεριφέρονται πρós τή μουσική τής εποχής τους σύμφωνα πρós τίς απαιτήσεις τής : τήν παίζουν δηλαδή οι ίδιοι. Σπάνια αύτοί άνθρωποι είνε και καλοί άκροαταί. Είνε κάπως ψυχροί και ξένοι πρós τή συμφωνική συναυλία, σάν νύχουν τήν έντόπιση, πός αύτή δέν είνε μουσική φόρμα, παρά μιá άλλη διαφορετική τέχνη. 'Η άπλή άκρόασις δέν είνε ο τύπος τής συμπεριφοράς τούς πρós τή μουσική. 'Ως τόσο θά ήταν άνόητο νά θρηνηση κανείς γιατί τούς είνε άδύνατο νά πέρασουν στή χορεία τών άκροατών.

Κι' όμως διαί και ή «άκρόασις» είνε μιá συνδετική μορφή έπαφής μέ τή μουσική, άποδεικνύεται άπό τά έκτακτώτερα τών ανθρώπων γιά τά όποια σήμερα αύτή είνε ο κυριότερος τύπος τής σχέσεώς τους μέ τή μουσική και άσφαλώς τό θετικώτερο συμπέτωμα τής εύρείας τής διαδοσεώς. Τό ν' άκούει δέ κανείς μουσική δέν είνε μιá παθητική στάσις και έν συγκρισει άκούη πρós τό νά παίζει, γιατί πραγματική «άκρόασις» είνε θρασις όχι παθητική άποδοχή αύτού πού προσφέρεται. Τό δόγμα ενά παίζει κανείς μουσική είνε καλύτερο παρά ν' άκούη» πού γιά τούς φίλους τής παλιής και σύγχρονης μουσικής Μπαρό άποτελεί τό άνώτατο όμβολο πίστεως—και πού στό βάθος του ίσως δέν είνε τίποτα τό καθαυτό πνευματικό—ίσχυει μόνο γι' αύτή τήν κατηγορία τών φιλομούσων. Ως ήταν έσφαμένο άν θέλαμε νά τό έπεκτείνουμε και γιά τήν συμφωνική μουσική τών κλασσικών και τών ρομαντικών. 'Εκείνος δηλαδή πού τραγουδεί τό μέρος τού τένοδρου σ' ένα πολύφωνο τραγούδι τής έποχής Fink - Senff ή σ' ένα κονταέρτο κρρόσο τού Χαίντελ παίζει τό μέρος τής βιάλας, μπρόσ οτιγμές - οτιγμές νά αισθανθή τόν έαυτό του σάν τό κέντρο τής αρμονίας και νά παραιορηθί άπό τήν ένέργον διάθεσι τού έκτελεστού. 'Εκείνος όμως πού λαβαίνει μέρος στις βιάλες πάλι παίζοντας τήν εις μι μπεμόλ μείζονα συμφωνία τού Μπετόβεν ή στην ντό

μείζονα τού Σούμπερτ είνε μόνο ένας άπλόος συνεργάτης και έχει έλάχισια τή δυνατότητα ν' άκούση και νά συγκινήθι άπό τό σύνολο τού έργου. Αυτό μπορεί νά τό έχη μόνο ο διευθυντής τής όρχήστρας και ο άκροατής. Γιατί ή μουσική τών μεγάλων συμφωνικών δέν άπαιτεί νά βρίσκεται ή άκροατής μέσα στούς έκτελεστές άλλα σε κάποια «πόστασις άπ' αύτούς. Τι θά γινόταν λοιπόν ή έντόπιση όπό τό έβδος τής μουσικής τών κλασσικών και τών ρομαντικών διδασκάλων, άν ίσχυε γενικά τό ρητό, πού αναφέρωμε παρά—πάνω: 'Η μουσική τού Μπετόβεν, τού Μπαράμ, τού Στραβίνσκυ προϋποθέτει έκτός τού έκτελεστού τού δέν άκροατήν και είνε άδύνατο νά τούς ένώση σ' έναν. Σύνμφορις και άκρόασις είνε δύο βασικά διαφορετικές λειτουργίες και ο συμπαράτων έχει μόνο ένα όποθετικό δικαίωμα ύπεροχής άπέναντι τού άκροατού. Γιατί άκριβώς ο συνήθης μουζικάντης, κατά κανόνα, έχει έλάχιστη άνάγερση κατανόηση γιά μουσική. 'Ασφαλώς δέν έλάσκηρι τής μουσικής προάγει ή Ικανότη γιά τήν διείσδυσι μέχρι τών εις τό έργον αναπτυσσομένων δυνάμεων και μέχρι τού τύπου τής έμφανισεώς τους. 'Αλλά δέν έπεται μέ τούτο διαί ή Ικανότη αύτή κολιεργείται μονάχι στό έδαφος αύτό. Πολλό περισσότερο θά τήν υποβοηθή ή βαθεία συνοπτική παρατήρησι, ή έπισκόπησι τού καλλιτεχνήματος, ή Ικανότη νά φαντασθή κανείς αύτό, πού άκούει νά έξελίσσεται μέσα σε ώρισμένα χρονικά διαστήματα, ταυτόχρονα και μέσα σ' ένα ώρισμένο χώρο, Προϋποθέτει δηλαδή μαζί μέ τίς γνώσεις τίς καθαυτό χειροτεχνικές τήν συμπληρωματική Ικανότητα τής διείσδυσεως εις τήν πιθανή δημιουργικήν λειτουργίαν, δυνάμιν πνευματικής έντάσεως και δυνατότητα γιά συνθετική προσπάθεια, πρós περισυλλογήν και σύνθεσιν τών χωριστών τμημάτων τού καλλιτεχνήματος. Παράλληλα άπαιτείται άκούη και γνώσις όλων τών άλλων τύπων πνευματικής εκδηλώσεως, πού κλλιεργούνται άπό τίς λοιπές όπό τήν προσοσίαν τών μουσών τέχνες. Αυτός είνε ο λόγος πού οι καλοί μουσικοί είνε, κατά κανόνα πολύ περισσότεροι άπό τούς καλούς συγγραφείς, πού άσχολούνται μέ μουσική.

Και τό συμπέρασμα, είνε διαί: Πρέπει νά βολογήσομε, πός ή άκρόασις και ή έρμηνεία (έρμηνεία σε συνεργασία μέ άλλους) είνε δύο βασικά διάφοροι τρόποι σχέσεως πρós τή μουσική, διαί και γιά τούς δύο ύπάρχουν ειδικές ρίζες και προϋποθέσεις και διαί και οι δύο πρέπει νά θεωρούνται τμήματα έξής. Δέν είνε δηλαδή κατ' ούδένά λόγον ο ένας δυνατότερος όπό τόν άλλον, σ' διαί τολιάζονται, άφορα τήν άντίληψη και κατανόηση τής τέχνης και τήν άπόλαυσι άπ' αύτήν. Νά πέρασουν άκροαταί και έρμηνευταί άπό τή μιá κατηγορία στην άλλη θά ήταν δυνατό μόνο ύπό βρουχ, ή θά έπρεπε νά άρθθι ή άυτονομία πού ύπάρχει στα διάφορα στέλα και τούς τρόπους τής έκφράσεως. Πρέπει νά τά άπόψομε νά ύφιστανται παράλληλα τό ένα πρós τό άλλο. 'Οτι κάποτε συνυπάρχουν στην έποχή μας έξηγείται μέ τό γεγονός, ή έρμηνεία τού όποίου μάς άπασχόλησι: 'Οτι κάθε στέλο πού έχει πέρασι στην Ιστορία, ύπάρχει άκούη και ή καλλιεργείται κατά τό μέλλον και ήταν έντατικα και στις ήμέρες μας και έγχείρει φυσικά τίς αείσιους του νά προκλήση τήν άνέγερση πρós τό περιεχόμενό του συγκίνησι. Έγχαμο λοιπόν τήν ένότητι, τήν ένιασι θεμελιώδη 'Ιδεν, άλλ' αύτό είνε τήν πρós όφλους μιáς άλλης Ικανότησεως μας τής διείσδυσεως τού πνεύματός μας, τής αναπτύξεως της ψυχής πομπύτηης Ικανής και άπορειακρωμένων άκούη χρονικών περιόδων, πράγμα πού κοιμιά έποχή πριν άπό τή δική μας δέν μπορεί νά κωρηθι διαί έξη. Δέν έχει άραγε τό δικαίωμα τό παρόν μας νά θεωρηθι τό κατόρθωμα αύτό μιá μεγάλη τού έπιτυχία;